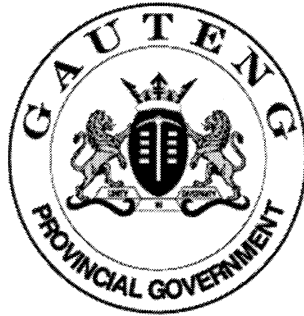

**SENIOR CERTIFICATE EXAMINATION
SENIORSERTIFIKAAT-EKSAMEN**

**OCTOBER / NOVEMBER
OKTOBER / NOVEMBER**

2004

**XITSONGA XA RIRIMI RA VUMBIRHI
NHLAWULO WA LE XIKARHI**

(Papila Ro Sungula)

SG

934-2/1

5 pages

XITSONGA SECOND LANG SG: Paper 1

**COPYRIGHT RESERVED / KOPIEREG VOORBEHOU
APPROVED BY UMALUSI / GOEDGEKEUR DEUR UMALUSI**

NDZAWULO YA DYONDZO YA LE GAUTENG

XITHIFIKHEYITI XA XIKAMBELO XA LE HENHLA

**XITSONGA XA RIRIMI RA VUMBIRHI
NHLAWULO WA LE XIKARHI
(Papila Ro Sungula)**

NKARHI: Tiawara timbirhi

TIMAKISI: 80

SWITSUNDZUXO:

- Hlayisisa swivutiso u nga si hlamula.
 - Vukheta ni ku veketela hi ndlela leyinene swi ta vuyerisa mukamberiwa.
 - Nambara tinhlamulo ta wena ti fambelana ni tinambara ta swivutiso.
-
-

XIYENGE XA A

XIVUTISO XA 1

XIKAMBELA – Ntwisiso

Hlaya ndzimana leyi landzelaka, ivi u hlamula swivutiso leswi yi landzelaka:

A ku ri nkarhi wa xikambelo xa ku hela ka lembe loko Magwaza na Phaweni va ta ringana ta le mandlelani. Musunguri wa nyimpi ku vile Magwaza. Phaweni a dlawela ku lungha ngopfu-mbulwa ya jaha! Swa mihuhudyana Phaweni a nga swi tivi-xa yena a ku ri ku tsaka na loyi a tsaka na yena. Hambiswiritano, ku tlhontlha yena a ku ri ku tichochela hukwahukwa-phela ya Phaweni a yi nga lamuriwi.

Swi nga leswi nyimpi ya vona yi nga suka endzhaku ka loko va heta ku tsala Phepha ra Ntivo-misava. Magwaza a nga nghena ni 'xijumbana' kwale xikambelweni, hiloko mudyondizi a n'wi khoma a ha yivela. Hinkwavo a va ri karhi va hleka Magwaza, ivi yena a huma hi Phaweni. Phaweni a nga ha vutisangi- phela a nga ri yena wa ku mundzuku bya vila. Hiloko Phaweni a ku enon'weni xa vekiwa-Magwaza a wa hansi. Kutani a pfuka, a tlhelela. Phaweni a ku enon'weni xa tshama-Magwaza a dedelaka a Ya tshekela hi khumbi.

Nakambe Phaweni a xi vekela egon'wini ni le swivindzini-hiloko Magwaza a ku: "E, kambe va te sikisi yi pfune Magwaza entshaveni. "Hiloko a ku ri ntlha! Phaweni o sala a vona hi ritshuri leswaku a ku ri na munhu. Magwaza a fambile!

Nhloko ya xikolo u hume hofisini ya yena hi ku twa huwa leyi a yi ri kona ehandle. Loko a vutisile leswaku ku humelela yini u byeriwile leswaku i phaweni loyi a ri eku lweni na Magwaza. Va kowetiwile kunene leswaku va fanele ku ta tihlamulela. Kambe Magwaza a ri lomo hikuva a a swi twile swibakela swa phaweni.

Ehofisini phaweni a nga tivi lexi nga xona. Nhloko ya xikolo u n'wi vutisile leswaku hikokwaloha ka yini a lwa exikolweni. Phaweni u hlamuserile leswaku yena u biwile hi Magwaza hikuva a hlekiwa hi timhaka to yivela exikambelweni, na leswo Magwaza a ku ri ntolovelo wa yena wo tshama a n'wi karhata hikuva a n'wi eyisa. Mhaka ya vona a yi vulavuriwanga hikuva Magwaza a nga ri kona. Phaweni a fanele ku ta mundzuku ehofisini loko Magwaza a ri kona, va ta vulavula mhaka ya vona.

“Adapted”

- 1.1 Xana Magwaza na Phaweni va lwile hi nkarhi wihi wa lembe? (2)
- 1.2 Xana i ncini lexi a xi lwisa vafana lavambirhi? (2)
- 1.3 Xana hikokwaloha ka yini Magwaza a sungurile ku lwisa Phaweni a tshika lavan'wana ke? (2)
- 1.4 Xana “xijumbana” ku vuriwa yini? (2)
- 1.5 Xana mutsari u vula yini loko a ku ivi Magwaza a huma hi Phaweni? (2)
- 1.6 Xana eka marito lawa: enon'weni na egon'wini ya huma eka marito wahi ke? (2)
- 1.7 Vumba swivulwa swa wena hi swivulavulelo leswi landzelaka:
 - 1.7.1 Ku tichochela hukwahukwa. (2)
 - 1.7.2 Mundzuku bya vila. (2)
 - 1.7.3 Ku pana sikisi. (2)
- 1.8 Hlamusela swivulavulelo leswi landzelaka:
 - 1.8.1 A ku ri ntlha! (2)
 - 1.8.2 Ku vona hi ritshuri leswaku a ku ri na munhu, swi vula yini? (2)
- 1.9 Hlaya swivulwa leswi landzelaka u pfumela kumbe u kaneta u tlhela u seketela:
 - 1.9.1 Phaweni u vitaniwile hi Nhloko ya xikolo. (3)
 - 1.9.2 Phaweni a hlwela ku lwa loko u n'wi tlhontlhile. (3)
 - 1.9.3 Phaweni a nga n'wi banga Magwaza u lo veka voko enhan'wini ya Magwaza. (3)
 - 1.9.4 Magwaza u tsutsumele ehofisini ku ya pota. (3)
- 1.10 Nyika ndzimana leyi nga laha henhla nhloko-mhlaka leyi yi fanelaka. (1)

NTSENGO WA XIYENGE XA A: [35]

XIYENGE XA B

XIVUTISO XA 2

Nyika nkomiso wa ndzimana leyi nga laha hansi hi kwalomu ka 40 wa marito.

Phatimana na Manghezi va tshama tano va ri karhi va languta yindlu leyi. Emahlweni ka yindlu, a va ri karhi va vona John-Jack, un'wana wa vatrhi va Maluleke a ri karhi a tsemeta ritlanga hi muchini. Hambi va nga va voni va-Linda, Phindhi na Girly, a va swi tiva leswaku na vona a a va tile entirhweni, a a va ri kun'wana kwala ndzeni ka yindlu. Entangeni lowu a wu ri endzhaku ka yindlu ya kona, a ku ri ni ntlawanyana wa vatrhi lava na vona a va enghene ehansi hi ku tirha mintirho yin'wana. Phatimana na Manghezi a va nga vileri hi vona vatrhi lava hi ku tiva leswaku va ta chayisa ku nga ri khale. Lexi a xi va pandzisa tinhloko, i timbyana timbirhi ta Pitirosi Maluleke leti sweswi a va ri karhi va ti vona ti yime enyagweni ya khixi. Timbyana leti a ti chavisa hi ku biha ni hi vukulu bya tona. A ti ri letiya ta xilungu leta milomu ya magebegebe, ta meno yo tshama ya ri rivaleni wonge to hleka. Ku ti languta kunene, a swi ringene ku tsema munhu nhlana.

NTSENGO WA XIYENGE XA B: [10]

XIYENGE XA C

XIVUTISO XA 3

Hlaya ndzimana leyi nga laha hansi, ivi u hlamula swivutiso hinkwaswo hi vukheta u ri karhi u xopa-xopa endzimaneni.

Hobo i wanuna wa xivindzi swinene. Ku hlaseriwa ka Muakelani wa yena hi makhamba swi n'wi nyangatsile. Va Sungurile ku twanana ka muganga hinkwawo leswaku a va ha lavi ku vona munhu wo ka va nga n'wi tivi ka rivala ra mintlangu endhawini ya vona. U byerile Muakelani wakwe Wadakwa leswaku a rivala hi leswi nga humelela; a hlamusela na leswaku loko maphorisa ya tsandzeka ku endla ntirho hi matimba; yena u ta va endla nsele handle ko hakeriwa ni Hulumente. A va sapatela a vula na leswo a va vutisi wansati loyi a nga tshama a n'wi tsema mavele hi mukwana le ka N'wadzeku-dzeku.

3.1 Marito lawa ya landzelaka i mafana-peletwana, vumba xivulwa xin'we-xin'we hi rin'wana ni rin'wana ra wona ku komba tinhlamuselo to hambana ni leti nga ndzimaneni..

3.1.1 Matimba.

3.1.2 Nsele.

3.1.3 Mavele.

(2)

(2)

(2)

[6]

- 3.2 Ku va ni xivindzi i xivulavulelwa endzimaneni. Boxa leswaku a wu ta tirhisa swivulavulelo leswi, loko ku humelele yini:
- 3.2.1 Ku lwa ni timbilu. (3)
3.2.2 Ku tiomisa nhloko. (3)
[6]
- 3.3 Rito-fularha ra “rivala” endzimaneni i tsundzuka. Nyika marito-fularha ya marito lawa ya landzelaka kutani u tlhela u ma tirhisa eswivulweni.
- 3.3.1 Mufana. (3)
3.3.2 Rivengo. (3)
3.3.3 Twanana. (3)
[9]
- 3.4 Marito “leswaku” na “loko” i mahlanganisi endzimaneni. Vumba swa wena swivulwa hi lama landzelaka:
- 3.4.1 Hambiloko. (2)
3.4.2 Hikokwalaho. (2)
3.4.3 Hikuva. (2)
3.4.4 Hambi. (2)
[8]
- 3.5 Rito “tsandzeka” ri le ka rhavi ra xiendleko endzimaneni, Vumba xivulwa xin’we-xin’we hi marhavi ya maendli lama landzelaka:
- 3.5.1 Xitwisiwo. (2)
3.5.2 Xikongomelo. (2)
3.5.3 Xivangelo. (2)
[6]

NTSENGO WA XIYENGE XA C: [35]

NTSENGO: 80